

УДК 811.111'04'373.46

ББК 81.432.1-0

АГЕНТИВНО-ПРОФЕСІЙНА ЛЕКСИКА В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ XI–XV СТ.: КЛАСИФІКАЦІЯ ЗА СТРУКТУРОЮ

ДОБРОВОЛЬСЬКА О.Я.

Київський національний лінгвістичний університет

Стаття присвячена теоретичному й методичному опрацюванню проблеми класифікації агентивно-професійної лексики англійської мови XI–XV століть. Вивчено комплексне словотвірне поле агентивно-професійної лексики середньоанглійського періоду. Установлено основні способи словотвору лексики, утвореної на базі питомих та запозичених основ.

Ключові слова: середньоанглійський період, агентивно-професійна лексика, класифікація за структурою, комплексне словотвірне поле.

Theoretical aspects of the study of Middle English occupational names word building is given in the article. The complex derivational field of Middle English names is studied. The main ways of word building on the basis of proper English stems and assimilated borrowing are determined.

Key words: Middle English, occupational names, classification on the structure principle, complex derivational field

Словотвір є одним з найважливіших способів збагачення словникового складу мови. О. С. Кубрякова пише: “У кожній живій мові ніколи не припиняється процес поповнення новими словами. Частина створюється шляхом словотвору. Тому деривація більш безпосередньо, ніж багато інших лінгвістичних систем, відображає всі зміни, що відбуваються в навколишній дійсності” [30, с. 104]. Словотвір – це не лише спосіб поповнення словникового складу мови, а й необхідна умова її функціонування [32, с. 23]. О. М. Трубачов відносить словотвір до діахронічної, історичної галузі та вважає, що синхронний підхід можливий лише в аспекті функціонування словотвірних моделей [56, с. 276]. Словотвір – це система правил активного словотворення [63, с. 51]; це процес утворення нових слів, з одного боку, а з іншого – наявна в мові система словотвірних структурних форм слова [55, с. 425–433]. Отже, словотвір займається вивченням питань утворення й функціонування в мові похідних слів [23, с. 104].

Метою нашого дослідження є теоретичне опрацювання проблеми класифікації лексики за структурою, що лягло в основу дослідження комплексного словотвірного поля агентивно-професійних назв середньоанглійського періоду.

Для опису явищ словотвору в сучасній лінгвістиці використовують теорію поля. Однією з основних праць, де застосовано польовий підхід до вивчення системи словотворення, є праця О. Г. Ревзіної. Словотвірне поле О. Г. Ревзіна визначає як набір суфіксів, що мають такі властивості: 1) надають похідним назвам того самого словотвірного значення; 2) надають похідним назвам той самий пучок значень певних граматичних категорій: числа й істоти [46, с. 10]. У слов'янських мовах О. Г. Ревзіна виділяє передусім поле діяча. Для опису словотвірного поля іменників вона використовує парадигматичний підхід; поділяє поле діяча “вертикально” та “горизонтально”. Горизонтальний поділ охоплює три підсистеми: суфікси діяча для дієслівних основ, основ прикметників та основ іменників. Вертикальний поділ полягає у визначенні трьох позицій суфіксів за продуктивністю: максимальної, середньої та нульової (повної непродуктивності). Також суфікси всередині поля розрізняються за дистрибуцією та за додатковим значенням, яке вони можуть надавати, будучи скріпленими спільним словотвірним значенням.

З. О. Харитончик основою для виділення словотвірного поля вважає словотвірну категорію – “об’єднання похідних різних словотвірних моделей або типів з єдиним спільним значенням” [59, с. 129].

Словотвірне поле описано також у праці Г. С. Зенкова. У поле об’єднано суфікси, які виражають однакове словотвірне значення [18, с. 111].

Спираючись на словотвірні категорії, виділила словотвірне поле О. А. Земська. Зокрема, вона окреслила словотвірні поля людини, предмета, ознаки [17, с. 92].

На матеріалі суфіксальних іменників німецької мови змодлював словотвірне поле Р. З. Мурашов [36, с. 90, 93].

О. В. Муругова словотвірним полем називає “сукупність способів, які беруть участь у створенні іменників” [35, с. 19], і розглядає кожен із способів словотвору як мікрополе.

О. С. Мількевич досліджувала словотвірне поле віддієслівних іменників у сучасній англійській мові і визначила словотвірне поле як “сукупність способів утворення іменників від дієслівних основ у сучасній англійській мові” [33, с. 15].

Ю. О. Ніжельська дотримується погляду А. Я. Загоруйка, який пише, що під словотвірним полем потрібно розуміти поле, яке побудовано навколо утворення слів однієї частини мови, твірну основу яких також обмежують основами і словотвірними формами певної частини мови. Структура словотвірного поля складається із сукупностей мікрополів [15, с. 11]. А. Я. Загоруйко також уводить новий термін для позначення складних словотвірних полів: словотвірні поля, які охоплюють усю твірну базу, від якої утворюються слова тієї чи іншої частини мови, слід називати комплексними словотвірними полями (КСП). КСП охоплює ряд словотвірних полів [15, с. 11].

Теорію поля використано для опису явищ словотворення також у працях І. В. Погребної [45], К. А. Редкозубової [47], Ю. О. Ніжельської [39], Л. А. Нікітіної [40]. Досліджуючи словотвірне поле суфіксальних іменників зі значенням особи в середньоанглійській мові, Л. А. Нікітіна вдало поєднала структурну характеристику словотвірного поля із семантичною характеристикою дієслівних, субстантивних та ад’єктивних твірних основ, оскільки в семантиці похідного слова твірна основа є головним компонентом. Кожну групу основ поділено на лексико-граматичні розряди та лексико-граматичні групи на базі основного лексичного значення твірних основ [40, с. 50].

Словотвірне значення трактують як компонент лексичного значення похідного слова, який виявляється в результаті семантичного зв’язку похідного слова та твірної основи і формується на підставі основного лексичного значення твірної бази [4, с. 148].

Словотвірна модель – це мовна абстракція, схема побудови нового слова, яка виокремлюється з ряду похідних з однотипною словотвірною структурою. Словотвірна модель характеризується лексико-граматичною єдністю твірної основи, спільністю форманта й семантичної структури похідних. Словотвірний тип визначають як відкритий ряд слів з типовою словотвірною структурою, яка є матеріальною базою словотвірних моделей [52]. Продуктивність, на думку О. І. Смирницького, не пов’язана з уживаністю; є два критерії, за допомогою яких можна визначити продуктивність / непродуктивність афіксів: 1) “здатність до створення необмеженої кількості нових слів, зрозумілих для всіх мовців певної мови і, зокрема, здатність до утворення “потенційних слів”; 2) “прозоре виокремлення афікса й чіткість його значення” [49, с. 105–106].

На думку О. А. Земської, “продуктивними називають такі типи (моделі, конструкції), які в мові тієї чи іншої епохи служать зразком для побудови нових слів” [16, с. 208].

П. В. Царьов зазначає, що “продуктивність не є постійною властивістю моделі, вона в певний період розвитку мови може змінити характер своєї продуктивності й перейти з класу неактивних моделей в активні” [60, с. 67–68]. Дослідник наголошує, що “різний ступінь продуктивності моделі залежить від лексико-стилістичного прошарку, у якому її застосовують” [60, с. 70–74].

Способом словотвору вважають “конкретний прийом створення похідного слова в діакронії і найважливіший засіб вираження словотвірного значення в синхронії” [23, с. 106–107]. І. В. Арнольд розрізняє три способи словотвору англійської мови: 1) морфологічний – афіксація, словоскладання, чергування, скорочення, подвоєння; 2) морфолого-синтаксичний (конверсія); 3) лексико-семантичний [2, с. 100–102].

На окрему увагу заслуговує проблема класифікації іменників. У лінгвістичній літературі описано велику кількість класифікацій іменників: семіологічну [54, с. 74–76], лексико-граматичну [68; 20; 42, с. 6–7], семантичну [28, с. 98–99; 21, с. 11]), логіко-семантичну ([22, с. 9–14]), польову ([1; 19; 44]). Лексико-граматична класифікація іменників, як зазначає Л. А. Нікітіна, виходить із “глобального представлення класу іменників, яка потім послідовно дробиться на підкласи до тієї межі, доки це подрібнення має граматичний (морфологічний, і в деяких випадках синтаксичний) сенс” [40, с. 39].

М. Я. Блок [64, с. 50–51] класифікує іменники на: 1) concrete – abstract; 2) proper – common; 3) animate – inanimate; 4) human – inhuman; 5) countable – uncountable.

Л. М. Степанова [53, с. 13] пропонує таку класифікацію іменників: 1) неживі (предмети, назви дій, абстрактні назви) – живі; 2) неістоти (рослини) – істоти; 3) не особи (тварини) – особи; 4) не професії (родинність, власні назви, прізвища) – професії (спеціальності, рід діяльності, заняття).

З. Н. Вердієва [8, с. 112–113] виділяє п’ять підкласів іменників: 1) непередметні іменники; 2) іменники, що позначають істоти; 3) предметні іменники; 4) іменники, що позначають явища природи і процеси; 5) абстрактні іменники.

К. А. Редкозубова [47, с. 149] розрізняє такі лексико-граматичні групи іменників: 1) абстрактні іменники; 2) назви осіб; 3) конкретні назви неістот; 4) іменники, що позначають дію; 5) іменники, які називають фізичні й хімічні властивості.

У класифікації А. В. Перевої [43] подано 9 семантичних класів іменників: 1) назви осіб; 2) представники зоосім’ї; 3) назви колективів; 4) назви сукупностей найменувань; 5) назви одиниць виміру; 6) назви предметів; 7) назви речовин і матеріалів; 8) назви дій і станів; 9) власні назви.

В. І. Шадрін вирізняє 18 лексико-граматичних розрядів: 1) назви осіб; 2) назви живих істот (крім осіб); 3) назви органів і частин тіла осіб та інших істот; 4) назви рослин; 5) назви частин і плодів рослин; 6) назви елементів неживої природи; 7) назви знарядь праці та їх частин; 8) назви штучних споруд; 9) назви частин штучних споруд; 10) назви транспортних засобів; 11) назви установ; 12) назви предметів споживання; 13) назви психічних явищ; 14) назви фізичних явищ; 15) назви певних дій; 16) назви одиниць вимірювання; 17) назви речовин; 18) імена осіб [61, с. 113].

І. В. Арнольд [3] поділяє іменники англійської мови на 8 лексико-граматичних розрядів: 1) назви осіб; 2) назви звірів, птахів, риб (і фантастичних істот); 3) іменники зі значенням групи людей; 4) іменники з ключовим словом people; 5) одиниці вимірювання; 6) конкретні іменники; 7) іменники, що позначають істот; 8) абстрактні іменники.

А. В. Мячина згруповує іменники англійської мови таким чином: 1) назви діяча (зі значенням особи або колективного діяча); 2) назви тварин; 3) назви рослин; 4) назви явищ природи; 5) назви машин і приладів; 6) назви конкретних предметів; 7) назви простору; 8) назви мір; 9) назви довжини (одиниці часу); 10) назви дій; 11) абстрактні іменники [38, с. 55].

В. П. Конецька аналізує лексичну категорію “особа”, представлену кількома лексико-морфологічними категоріями, на основі яких виділяє структурно-семантичні класи похідних слів: 1) категорія діяча як виконавця професійної діяльності; 2) категорія діяча як тимчасового працівника; 3) категорія діяча за ознакою топонімічної характеристики та національної приналежності; 4) категорія якісної характеристики; 5) категорія – користувач певної теорії [27, с. 155].

Проблемі класифікації дієслів також присвячено немало праць. О. С. Кубрякова вважає, що всі дієслова позначають процеси, які поділяються на дії, процеси буття та становлення, стану і відношення [29, с. 120].

А. Б. Дрокіна вирізняє 13 лексико-семантичних груп дієслів: 1) дієслова фізичної дії; 2) дієслова руху; 3) дієслова говоріння; 4) дієслова почуттів; 5) дієслова аспектною характеристики дії; 6) дієслова володіння; 7) дієслова психічної дії; 8) дієслова соціальної дії; 9) дієслова положення; 10) дієслова мислення; 11) дієслова виявлення бажання; 12) дієслова стану; 13) дієслова існування [12, с. 31–32].

Ю. С. Ніжельська класифікує дієслова за 7 лексико-семантичними групами: 1) ЛСГ дієслів дії; 2) ЛСГ дієслів руху; 3) ЛСГ дієслів стану; 4) ЛСГ дієслів фізичних проявів емоцій та станів; 5) ЛСГ дієслів комунікації; 6) ЛСГ дієслів сприймання та мисленнєвої діяльності; 7) ЛСГ дієслів, що позначають звукові й кольорові явища [39, с. 64].

У дослідженні Л. А. Нікітіної описано 5 ЛСГ дієслів: 1) ЛСГ дієслів, що позначають дію; 2) ЛСГ дієслів фізичного й розумового сприйняття, мислення; 3) ЛСГ дієслів комунікації; 4) ЛСГ дієслів почуттів, емоцій, станів; 5) ЛСГ дієслів руху [40, с. 51].

Дистрибуцію ЛСГ українських дієслів, за ознакою наявності спільних сем та співвіднесеністю дієслівних одиниць із фактами дійсності, проаналізувала С. М. Дишлева [11] й поділила їх на 12 основних лексико-семантичних груп: 1. дієслова дії: 1.1. дієслова загальної фізичної дії; 1.2. дієслова на позначення дії, яка спричинює зміни в об'єкті; 1.3. дієслова на позначення дії, яка створює об'єкти; 2. дієслова руху та переміщення; 3. дієслова релятивної семантики: 3.1. дієслова ставлення; 3.2. дієслова впливу; 3.3. посесивні дієслова; 3.4. дієслова залежності; 4. дієслова стану і процесу: 4.1. дієслова психічного стану; 4.2. дієслова фізіологічного стану; 4.3. дієслова на позначення переходу з одного стану в інший; 4.4. дієслова на позначення фізіологічних процесів; 5. дієслова ментальних і соціальних дій суб'єкта: 5.1. дієслова фізичної чи інтелектуальної діяльності або відпочинку; 5.2. дієслова мовлення; 5.3. дієслова мислення; 5.4. дієслова пізнання; 5.5. дієслова сприйняття: а) активного, б) пасивного; 6. дієслова звучання та звуконаслідування; 7. дієслова буття; 8. дієслова на позначення виникнення, появи, настання; 9. дієслова характеристизації: 9.1. позначення кваліфікативних властивостей особи; 9.2. позначення зовнішнього вияву ознаки дії або стану; 9.3. позначення зменшення або збільшення вияву ознаки; 10. дієслова просторової локалізації; 11. модальні дієслова: а) волевиявлення; б) бажання; в) наміру; г) можливості; 12. фазові дієслова.

Для класифікації агентивно-професійної лексики важливо розглянути основні способи групування прикметників. І. В. Погребна, розглядаючи лексико-семантичні групи прикметників, поділяє прикметники на такі лексико-семантичні групи: предметні, термінологічні, параметричні, антропонімічні, соціальні, морально-оцінні, каузативні [45, с. 41–44].

Е. В. Муругова поділяє основи прикметників на 4 лексико-семантичні групи: 1) ЛСГ соціальних прикметників; 2) ЛСГ антропонімічних прикметників; 3) ЛСГ параметричних прикметників; 4) ЛСГ прикметників, що позначають колір [35].

Л. А. Нікітіна виділяє такі лексико-семантичні групи основ прикметників: 1) ЛСГ прикметників, що позначають негативні властивості характеру людини; 2) ЛСГ прикметників, що позначають майнову та соціальну характеристику людини; 3) ЛСГ прикметників, що позначають почуття і емоційні стани людини; 4) ЛСГ прикметників, що позначають фізичні характеристики людини [40, с. 56].

Структурно-семантичні характеристики лексико-тематичної групи агентивно-професійних назв та її функціонування описано в численних дисертаційних дослідженнях з позицій ономазіологічного та лінгво-когнітивного підходів на матеріалі сучасних мов: сучасної англійської мови (М. Халілова “Структурная характеристика наименований лиц по профессии в современном английском языке” (1975) [58], Т. С. Давидова “Ономазиологические закономерности образования и функционирования наименований лиц по профессии

в современном английском языке” (1990) [9], Ю. Ф. Бернацька “Ономазиологические аспекты образования и функционирования наименований лиц творческих профессий в современном английском языке” (1995) [6]); сучасної німецької мови (А. А. Бекбалаєв “Лексическая номинация лиц и коллективов в современном немецком языке” (1979) [5]; М. Г. Федотова “Наименования лиц женского пола по профессии в современном немецком языке” (1999) [57], О. Ю. Новикова “Структура, семантика и тенденции развития наименований лиц по профессии в современном немецком языке” (2006) [41], Н. В. Кожанова “Наименования лиц по профессии в немецкоязычной картине мира” (2007) [25]); сучасної російської мови (Л. О. Шкатова “Наименования лиц по профессии в современном русском языке” (1967) [62], О. І. Моїсеєв “Наименования лиц по профессии в современном русском языке (структурно-семантическая характеристика)” (1968) [34]; Н. П. Савельєва “Наименования лиц по их деятельности в области изобразительного искусства (на материале современного русского литературного языка)” (1971) [48]; Ю. І. Жадько “Становление и развитие микросистемы наименований лиц, связанных с процессом обучения и воспитания, в русском языке (пути, источники, семантика и структура наименования)” (1984) [14]; О. О. Конопелькина “Наименования лиц по роду деятельности в современном русском языке (экономико-правовая сфера)” (2008) [26], А. В. Яковлева “Номинации лиц по профессиональной принадлежности в современном русском языке” (2009) [64]); сучасної української мови (Г. Г. Дідковська “Наименования лиц по ремеслу и профессии в украинском языке (Изготовление тканей, обработка кожи, дерева)” (1972) [10], Н. Ф. Стаховська “Семантична та словотвірна структура агентивно-професійних найменувань металургійної термінологіки” (2002) [51]); зіставні дослідження (Л. І. Васильєва “Суффиксальное словообразование наименований лиц по профессии в русском и украинском языках” (1971) [7], А. В. Душкін “Сопоставительный анализ стилистически маркированных наименований лиц по профессии в современном немецком и английском языках” (1978) [13], О. В. Кашпур “Сопоставительное исследование наименований лиц по профессии и социальному статусу во французском и русском языках” (2005) [24], Т. Х. Мухіддінова “Семантико-структурный анализ наименований лиц по профессии в таджикском и английском языках” (2011) [37]).

На матеріалі середньоанглійської мови в дослідженні “Субстантивное словосложение и словосочетание в среднеанглийском языке” (1984) Л. Б. Кузнецова [31] вивчає особливості словоскладання в давньоанглійській, ранньосередньоанглійській та пізньосередньоанглійській періоди; досліджує склад, походження, усталеність в середньоанглійській мові субстантивних утворень типу N + N; розкриваються закономірності їх становлення як номінативних знаків. Матеріал скласифіковано за основними семантичними типами та характером міжкомпонентних зв'язків для утворення функціонального, ідентифікаційного та предикатного типів значення (до функціонального типу значення автор відносить назви людей (*nomina agentis*) та артефактів, в семантичній структурі яких однією з головних є ознака виконуваної функції, і нараховує 129, у тому числі 16 ранньосередньоанглійських та 68 пізньосередньоанглійських одиниць функціонального типу значення із загальної кількості 927 N + N утворень середньоанглійського періоду); зіставлено номінативні властивості утворень кожного зі встановлених типів; проаналізовано семантичну структуру утворень N + N з метою визначити ступінь залежності між побудовами смислової структури та мовним чи мовленнєвим статусом досліджуваних одиниць. У роботі відзначено, що для словоскладання ранньосередньоанглійської мови не типово використання компонентів французького походження (серед ранньосередньоанглійських складних слів виявлено два утворення з основою французького походження (*spouse-brek*, *marble-ston*). Наявність компонентів французького походження є однією з характерних рис складних іменників в пізньосередньоанглійський період (їх виявлено 7: три з другим компонентом -*man*: *contrey-man*, *court-man*, *journey-man*, а також *bugle-horn*, *inke-horn*, *terme-dai*; як другий компонент у слові *salt-seller*).

У дослідженні Л. А. Нікітіної “Словообразовательное поле суффиксальных существительных со значением лица в среднеанглийском языке” (2005) [40] застосовано метод польового структурування до вивчення словотвірної системи певної частини мови, що дозволило комплексно дослідити зв’язки та відношення всіх елементів словотвірної системи: твірної бази, способу словотворення та похідного слова. Надано структурно-семантичну характеристику словотвірного поля суфіксальних іменників із значенням особи загалом та конкретно у творах Дж. Чосера, зокрема структурно-семантична характеристика суфіксальних іменників, запозичених із давньофранцузької мови. На матеріалі 1057 суфіксальних утворень середньоанглійської мови (що становить 60% від загальної кількості іменників зі значенням особи) вивчено словотвірне поле (17 суфіксів), його ядро та периферія; словотвірні моделі; семантична характеристика словотвірної бази кожної словотвірної моделі; етимологічний склад: 126 запозичень, 156 утворень від запозичених основ (69 лексем із 200 зустрічаються у творах Дж. Чосера), понад 20 – непрозорі; розряди та ЛСГ субстантивних основ, ЛСГ дієслівних основ; словотвірне значення (у т. ч. 519 іменників зі значенням заняття); співвідношення утворень від англійських та запозичених суфіксів (70/30%).

Джерелом фактичного матеріалу нашого дослідження стали: 1) назви прізвищового типу, офіційно задокументовані у складі антропоформул у період середньовіччя в переписних, судових і фінансових документах XII–XV ст. і зібрані в дослідженнях з ономастики та ономастичних словниках [66, 67, 69, 70], а також в історичних словниках англійської мови [71, 72] як ілюстративний матеріал до лексико-семантичного варіанту апелятива у вузькому (антропоформула) або широкому (антропоформула як член речення) контекстах [71, 72], або як окремий лексико-семантичний варіант з приміткою “in surnames”, “as surname” [71]; 2) середньоанглійські апелятиви-назви осіб за професією, внесені як окремі словникові статті до історичних лексикографічних джерел, зокрема їхні лексико-семантичні варіанти [71, 72].

Методом не випадкової суцільної вибірки із зазначених лексикографічних та лінгвістичних джерел, за принципом відбору всіх фіксацій у складі антропоформул з подальшим групуванням їх за фонографічними варіантами в хронологічній послідовності вживання, а також першої фіксації як апелятива без відбору фонографічних варіантів, ми отримали такий фактичний матеріал дослідження – 7429 назв прізвищового типу (з урахуванням їх фонографічних варіантів), які відтворюють у своїх антропоосновах 2013 назв осіб за професійною діяльністю, використаних у 10205 слововживаннях своїх фонографічних варіантів. Також виявлено 404 агентивно-професійні назви, що побутували виключно як апелятиви. Загалом предметом нашого дослідження була деривація 2417 агентивно-професійних назв. Керуючись польовим підходом до аналізу мовних явищ, класифікуємо лексику за структурою – одним із основних і найпоширеніших сучасних способів систематизації лексики (поряд із систематизацією за джерелом запозичення (етимологією), хронологією, семантикою, лексико-граматичною належністю та ступенем асиміляції). Найбільш оптимальною для систематизації обраного масиву лексики вважаємо класифікацію іменників за розрядами, запропоновану в дослідженні В. І. Шадріна [61], класифікацію дієслів, описану в дисертації С. М. Дишлевої [11], з відповідними уточненнями стосовно англійських дієслів, а також класифікацію прикметників Л. А. Нікітіної [40].

Аналіз комплексного словотвірного поля 1134 агентивно-професійних назв, утворених на базі питомої лексики англійської мови, показав такі результати:

1) основними способами словотвору досліджених АПН є суфіксація та словоскладання: суфіксальним способом утворено 651 лексему (57% від усіх виділених АПН), способом основоскладання – 446 одиниць (39% від усіх зібраних лексем);

2) ядро словотвірного поля суфіксальних утворень формують суфікс *-er(e)* (391 лексема – 34% від усіх виділених АПН) та суфікс *-man* (186 лексем – 16% від усіх АПН);

3) у словотвірному полі композитів ядерними є словотвірні моделі N+N-er=N (265 лексем – 23% усього матеріалу) та N+N=N: (174 лексеми – 15% від усіх виділених АПН) (у т.ч. за словотвірною моделлю N+*-maker* сформовано 74 лексеми, що становить 7% від усіх проаналізованих лексем);

4) шляхом первинної номінації утворені 36 лексем (3%).

Аналіз комплексного словотвірного поля 755 агентивно-професійних назв, утворених на базі запозиченої лексики, виявив такі результати:

1) комплексне словотвірне поле 733 АПН, утворених на базі запозиченої лексики, складається на 61% із словотвірного поля суфіксальних АПН, ядро якого формують словотвірні моделі із суфіксом *-er(e)* (277 лексем – 60% від усіх суфіксальних АПН); ближче до ядра розміщуються словотвірні моделі із суфіксом *-man* (116 лексем – 25% від усіх суфіксальних); на периферії – словотвірна модель із суфіксом *-ster* (32 лексеми – 7% від усіх суфіксальних), словотвірні моделі із суфіксом *-our* (18 лексем – 4% від усіх суфіксальних) та словотвірна модель із суфіксом *-ess* (13 лексем – 3%).

2) 59% досліджуваного комплексного словотвірного поля становить словотвірне поле АПН-композитів, ядро якого становить словотвірна модель N+N-er=N (213 лексем – 72% від усіх композитів) із домінантною часткою композитів з другим компонентом *-maker* (111 лексем – 38% від усіх композитів), ближче до ядра розміщується словотвірна модель N+N=N (76 лексем – 26% від усіх композитів); на периферії – словотвірні моделі: N+N-*ster* (3 лексеми – 1% від усіх композитів), Adj+N (2 лексеми – 0.6% від усіх композитів).

За відомими досі даними аналізу 1771 лексеми [50], співвідношення агентивно-професійних назв, утворених суфіксальним способом, до композитів становило 45% – 42% (причому за умови віднесення конструкції N + *-man*=N (8%) до суфіксальних, це співвідношення досягло б 53% – 34%); 2% лексем утворені шляхом первинної номінації (11% досліджуваної лексики, за підрахунками Т. Ф. Солонович, належить запозиченням).

Отже, із застосуванням до нового фактичного матеріалу методів морфологічного та словотвірного аналізів, а також методу польового структурування вдалося суттєво уточнити дані про кількісне наповнення словотвірних моделей середньоанглійських агентивно-професійних назв.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адмони В. Г. Основы теории грамматики / В. Г. Адмони. – М. – Л. : Наука, 1964. – 125 с.
2. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / И. В. Арнольд. – М. : Изд-во Л-ры на иностранном языке, 1959. – 352 с.
3. Арнольд И. В. Семантическая структура слова в современном английском языке и методика её исследования: дисс. ... докт. филол. наук / Арнольд Ирина Владимировна. – М., 1966. – 431 с.
4. Барон И. Э. Основные типы словообразовательных значений конвертированных глаголов в парах N > V в современном английском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / И. Э. Барон. – Ростов-на-Дону, 1995. – 209 с.
5. Бекбалаев А. А. Лексическая номинация лиц и коллективов в современном немецком языке: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 “Германские языки” / А. А. Бекбалаев. – М., 1979. – 24 с.
6. Бернацкая Ю. Ф. Ономазиологические аспекты образования и функционирования наименований лиц творческих профессий в современном английском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Ю. Ф. Бернацкая. – СПб., 1995. – 164 с.
7. Васильева Л. И. Суффиксальное словообразование наименований лиц по профессии в русском и украинском языках: дисс. ... канд. филол. наук / Л. И. Васильева. – М., 1971. – 231 с.

8. Вердиева З. Н. Семантические поля в современном английском языке: [учеб. пособие для пед. ин-тов.]. – М. : Высшая школа, 1986. – 120 с.
9. Давыдова Т. С. Ономазиологические закономерности образования и функционирования наименований лиц по профессии в современном английском языке: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 “Германские языки”/ Т. С. Давыдова. – Л., 1990. – 15 с.
10. Дидковская Г. Г. Наименования лиц по ремеслу и профессии в украинском языке (изготовление тканей, обработка кожи, дерева): автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Г. Г. Дидковская. – К., 1972. – 25 с.
11. Дишлева С. М. Адвербіальна дистрибуція лексико-семантичних груп українських дієслів: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 “Українська мова”/ С. М. Дишлева. – К., 2008. – 272 с.
12. Дрокина А. Б. Семантико-номинативные и словообразовательные свойства композитов с суффиксом -ег: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / А. Б. Дрокина. – Пятигорск, 1990. – 196 с.
13. Душкин А. В. Сопоставительный анализ стилистически маркированных наименований лиц по профессии в современном немецком и английском языках: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 “Германские языки”/ А. В. Душкин. – М., 1978. – 25 с.
14. Жадько Ю. И. Становление и развитие микросистемы наименований лиц, связанных с процессом обучения и воспитания, в русском языке (пути, источники, семантика и структура наименования): дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 “Русский язык”/ Ю. И. Жадько. – Днепропетровск, 1984. – 227 с.
15. Загоруйко А. Я. Словообразовательное поле глаголов в современном английском языке / А. Я. Загоруйко // Актуальные проблемы лексических и синтаксических микросистем. – Ростов-на-Дону, 2000. – С. 8–23.
16. Земская Е. А. Современный русский язык. Словообразование / Е. А. Земская. – М. : Просвещение, 1973. – 304 с.
17. Земская Е. А. Словообразование как деятельность / Е. А. Земская. – М. : РАН, 1992. – 211 с.
18. Зенков Г. С. Вопросы теории словообразования / Г. С. Зенков. – Фрунзе : Киргизск. гос. ун-т, 1969. – 165 с.
19. Иванова И. П. О полевой структуре частей речи в английском языке / И. П. Иванова // Теория языка: Методы его исследования и преподавания. – Л. : Наука, 1981. – 285 с.
20. Ильиш Б. А. Современный английский язык / Б. А. Ильиш. – М. : Изд-во л-ры на иностр. яз., 1946. – 347 с.
21. Ирисханова О. К. Семантика событийных имён существительных в языке и речи: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / О. К. Ирисханова. – М., 1997. – 24 с.
22. Иртенъев Н. В. Логико-семантическая классификация существительных в английском языке и её синтаксическая релевантность / Н. В. Иртенъев // Проблемы грамматики и стилистики английского языка. – М., 1973. – С. 3–38.
23. Камчатнов А. М. Введение в языкознание / А. М. Камчатнов, Н. А. Николина. – М. : Флинта: Наука, 2002. – 232 с.
24. Кашпур Е. В. Сопоставительное исследование наименований лиц по профессии и социальному статусу во французском и русском языках: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Е. В. Кашпур. – М., 2005. – 201 с.
25. Кожанова Н. В. Наименования лиц по профессии в немецкоязычной картине мира: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Н. В. Кожанова. – Барнаул, 2007. – 244 с.
26. Конопелькина Е. А. Наименования лиц по роду деятельности в современном русском языке (экономико-правовая сфера): дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.02 / Е. А. Конопелькина. – Днепропетровск, 2008. – 205 с.
27. Конецкая В. П. Введение в сопоставительную лексикологию германских языков: [учебное пособие] / В. П. Конецкая. – М. : ВШ, 1993. – 201 с.

28. Крючкова М. Л. Классы слов и их сочетания / М. Л. Крючкова // Лексико-семантические группы современного английского языка. – Новосибирск, 1985. – С. 98–112.
29. Кубрякова Е. С. Типы языковых значений. Семантика производного слова / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1981. – 200 с.
30. Кубрякова Е. С. Словообразование // БЭС. Языкознание / [под ред. В.Н. Ярцевой]. – М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. – С. 13.
31. Кузнецова Л. Б. Субстантивное словосложение и словосочетание в среднеанглийском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Л. Б. Кузнецова. – Л., 1984. – 177 с.
32. Мешков О. Д. Словообразование современного английского языка / О. Д. Мешков. – М. : Наука, 1976. – 275 с.
33. Милькевич Е. С. Словообразовательное поле отглагольных существительных в современном английском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Е. С. Милькевич. – Ростов-на-Дону, 1996. – 203 с.
34. Моисеев А. И. Наименования лиц по профессии в современном русском языке (структурно-семантическая характеристика): автореф. дисс. ... докт. филол. наук: 10.02.01 “Русский язык” / А. И. Моисеев. – Л., 1968. – 27 с.
35. Муругова Е. В. Словообразовательное поле существительных лица в современном английском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Е. В. Муругова. – Ростов-на-Дону, 1997. – 197 с.
36. Мурашов Р. З. О словообразовательном значении и семантическом моделировании частей речи / Р. З. Мурашов // Вопросы языкознания. – 1976. – №5. – С. 127–138.
37. Мухиддинова Т. Х. Семантико-структурный анализ наименований лиц по профессии в таджикском и английском языках: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Т. Х. Мухиддинова. – Душанбе, 2011. – 169 с.
38. Мячина А. В. О группировке имён существительных английского языка по семантическим разрядам / А. В. Мячина // Грамматические и лексико-семантические исследования в синхронии и диахронии (на материале английского языка). – Калинин, 1975. – Вып. 3. – С. 54–59.
39. Нижельская Ю. А. Структурно-семантическая и этимологическая характеристика словообразовательного поля глаголов американского варианта современного английского языка: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 “Германские языки” / Ю. А. Нижельская. – Пятигорск, 2003. – 16 с.
40. Никитина Л. А. Словообразовательное поле суффиксальных существительных со значением лица в среднеанглийском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Л. А. Никитина. – Пятигорск, 2005. – 187 с.
41. Новикова Е. Ю. Структура, семантика и тенденции развития наименований лиц по профессии в современном немецком языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Е. Ю. Новикова. – М., 2006. – 218 с.
42. Павлина С. Ю. Переходные зоны в области функционирования абстрактных и конкретных существительных: автореф. ... канд. филол. наук: 10.02.04 “Германские языки” / С. Ю. Павлина. – Н. Новгород, 1997. – 18 с.
43. Перева А. В. Система суффиксации в современном английском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / А. В. Перева. – М., 1976. – 228 с.
44. Плоткина К. З. О полевой природе имени существительного в языке / К. З. Плоткина // Филологические науки. – 1975. – № 4. – С. 83–90.
45. Погребная И.В. Словообразовательное поле отглагольных существительных в современном английском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / И.В. Погребная. – Ростов-на-Дону, 1998. – 187 с.
46. Ревзина О. Г. Структура словообразовательных полей в славянских языках / О. Г. Ревзина. – М. : Изд-во МГУ, 1969. – 154 с.

47. Редкозубова Е. А. Словообразовательные поля существительных и глаголов сленга в современном английском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Е. А. Редкозубова. – Ростов-на-Дону, 2001. – 191 с.
48. Савельева Н. П. Наименования лиц по их деятельности в области изобразительного искусства (на материале современного русского литературного языка): автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 “Русский язык” / Н. П. Савельева. – М., 1971. – 24 с.
49. Смирницкий А. И. Лексикология английского языка / А. И. Смирницкий. – М.: Изд-во л-ры на иностранн. яз., 1956. – 250 с.
50. Солонович Т.Ф. Развитие тематической группы наименований лиц по профессии в английском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Т.Ф. Солонович. – Минск, 1986. – 204 с.
51. Стаховська Н. Ф. Семантична та словотвірна структура агентивно-професійних найменувань металургійної термінології: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Н. Ф. Стаховська. – Дніпропетровськ, 2002. – 179 с.
52. Степанова М. Д. Словообразование современного немецкого языка / М. Д. Степанова. – М.: Издательство л-ры на иностранных языках, 1953. – 374 с.
53. Степанова Л. Н. Категории рода и лексические дублиеты в испанском языке: автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Л. Н. Степанова. – М., 1972. – 31 с.
54. Степанов Ю. С. Имена. Предикаты. Предложения / Ю. С. Степанов. – М.: Наука, 1981. – С.74–76.
55. Тимофеев К. А. Заметки о словообразовании / К.А. Тимофеев // Вопросы грамматики. К 75 летию акад. И. И. Мещенинова. М.– Л., 1960. – С. 433–475.
56. Трубочёв О. Н. Этимологические исследования и лексическая семантика / О. Н. Трубочёв // История советского языкознания: [хрестоматия]. – М.: Высшая школа, 1988. – С. 272–282.
57. Федотова М. Г. Наименования лиц женского пола по профессии в современном немецком языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / М. Г. Федотова. – М., 1999. – 221 с.
58. Халилова М. Структурная характеристика наименований лиц по профессии в современном английском языке: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 “Германские языки” / М.Н. Халилова. – М., 1975. – 36 с.
59. Харитончик З. А. Лексикология английского языка: [учеб. пособие] / З. А. Харитончик. – Мн.: Высшая школа, 1992. – 229 с.
60. Царёв П. В. Продуктивное именное словообразование / П. И. Царёв. – М.: Изд-во МГУ, 1984. – 225 с.
61. Шадрин В. И. К проблеме ономастической интерпретации сложных существительных в английском языке / В. И. Шадрин // Проблемы словообразования в английском и немецком языках. – Смоленск, 1982. – С. 110–117.
62. Шкатова Л. А. Некоторые вопросы суффиксальной словообразовательной синонимии имён существительных / Л. А. Шкатова // Вопросы современного русского литературного языка (грамматический строй и стилистика). – Челябинск, 1966. – Вып. I. – С. 192–206.
63. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Л. В. Щерба. – Л.: Наука, 1974. – 428 с.
64. Яковлева А. В. Номинации лиц по профессиональной принадлежности в современном русском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / А. В. Яковлева. – Ярославль, 2009. – 238 с.
65. Blokh M. Y. A Course in Theoretical English Grammar / M.Y. Blokh. – М.: ВШ, 1994. – 381 p.
66. Fransson G. Middle English Surnames of Occupation (1100–1350) / G. Fransson. – Copenhagen, 1935. – 217 p.
67. Mills A. D. Notes on some Middle English Occupational Terms / A.D. Mills // *Studia Neophilologica: a Journal of Germanic and Romance Philology*. – Uppsala, 1968. – V. 40. – N I. – P. 35–48.

68. Palmer H. E. A Grammar of Spoken English / H. E. Palmer. – Cambridge: CUP, 1969. – 341 p.
69. Thuresson S. Middle English Occupational Terms / S. Thuresson. – Lund: CWK Gleerup; Copenhagen: Ejnar Munksgaard, 1950. – 285 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

70. Reaney P. The Dictionary of British Surnames / P. H. Reaney. – L., 1966. – 366 p.
71. Middle English Compendium. University of Michigan Digital Library Production Service, 2001–2013. – 15000 p. – [online version]. – Mode of access: <http://www.quod.lib.umich.edu/m/med/>.
72. Oxford English Dictionary. A corrected re-issue with an introduction, supplement, and bibliography of a New English Dictionary on Historical Principles. – Oxford at the Clarendon Press, 1961 (1933). – V. I–XII.

Дата надходження до редакції 18.05.2016